

Uygulamadan Pratik Örneklerle: Veraset ve İntikal İşlemleri El Kitabı

Yazan: Av. Can ARIHAN

Bu makale, ARIHAN & ARIHAN Hukuk Bürosu tarafından hazırlanmış olup her hakkı saklıdır. İzinsiz çoğaltılıp kullanılamaz. Burada yer alan bilgiler, Türk Hukuku'na ilişkin genel bilgiler olup hukuki mütalaa niteliğinde değildir. Okuyucunun bu makalede yer alan bilgileri kullanması tamamen kendi sorumluluğundadır. Bu makale, ARIHAN & ARIHAN Hukuk Bürosu ile okuyucu arasında hiçbir şekilde vekil-müvekkil ilişkisi yaratmamaktadır.

A) Kısaltmalar

a.g.e.: adı geçen eser

bkz: bakınız

syf: sayfa

HMK: 12.01.2011 tarih ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu

TMK: 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

vd: ve devamı

VİVK: 08.06.1959 tarih ve 7338 sayılı Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu

vs: ve saire

B) Giriş

Kıymetli medeni hukuk profesörleri Rona SEROZAN ve Baki İlkay ENGİN tarafından kaleme alınmış *Miras Hukuku* kitabının önsözü şu cümle ile başlar: “*Miras Hukuku dehşet verici ölüm olayını, meşruluğu kuşkulu ve tartışmalı miras edinme hakkını ve çirkin miras kavgalarını konu edindiği için ilk bakışta soğuk ve itici bir hukuk dalı gibi gözükür.*”¹ Gerçekten de miras hukuku, insan yaşamını kaçınılmaz bir şekilde nihayete erdiren ölüm gerçeği ile iç içe olduğu ve hatta bu gerçek sonucu ortaya çıktığı için ilk bakışta soğuk ve insanı ürküten bir hukuk dalıdır. Yine de “bağlayıcı kurallar sistemi”² anlamına gelen hukukun bir parçası olan miras hukuku, bu kaçınılmaz ölüm olayı sonucu vücut bulan karışık sorunların çözümüne uygulanacak kuralları barındırdığından medeni hukukumuzun çok önemli bir bölümünü teşkil eder. TMK’nın üçüncü kitabında düzenlenen miras hukukunun herhangi hukuk eğitimi almamış kişiler nezdindeki görünümü genellikle veraset ve intikal işlemleri sırasında dikkat edilmesi gereken (ve sıklıkla anlaşılamayacak kadar çetrefilli olan) kurallar şeklinde olmaktadır.

Şu anda okumakta olduğunuz “Veraset ve İntikal İşlemleri El Kitabı” başlıklı çalışmamız esasen hukuk eğitimi almamış kişilere veraset ve intikal işlemleri sırasında yol göstermesi amacıyla kaleme alınmıştır. Bununla birlikte, hukukçu meslektaş ve üstatlarımızın bu çalışmamızı faydalı bulmalarını da gönülden temenni etmekteyiz. Çalışmamızın birinci bölümünde miras hukukunun temel kavramları, bu kavramlarla ilk kez veraset ve intikal işlemlerinde karşılaşan veya bu kavramların içeriğine tam olarak vakıf olmayan okuyucularımız için kısaca açıklanmıştır. Sonrasında ise ölüm anından malvarlığının mirasçılara üzerine geçirilmesine kadar geçen hukuki işlemler, yani bir yakınının kaybeden kişinin resmi makamlarda tamamlaması gereken işlemler incelenmiştir. İncelenen konularda uygulamada sıklıkla karşılaşılan sorunların aşılmasını sağlayacak püf noktalar da okuyucunun istifadesine sunulmuştur. Özellikle belirtmekte fayda var ki, bu çalışmamız yalnızca konuyla ilgili genel bilgiler içermekte olup karşılaşılan müşahhas sorunları çözme iddiasında değildir. Karşılaştıkları hukuki meseleyi çözme amacındaki kişilerin hukuki tavsiye niteliğinde olmayan bu çalışmamız yerine alanında uzman bir avukata danışmaları gerekmektedir.

Bu çalışmayı Arihan&Arihan Hukuk Bürosu ortak avukatları miras hukukunda nitelikli hesaplamalar bilirkişisi olan Av. Aslı KOÇAK ARIHAN ve miras hukuku da dahil olmak üzere yabancılik unsuru içeren hukuki meselelerde engin bilgi ve tecrübelerine sahip Av. Taylan ARIHAN’ın geçtiğimiz günlerde tamamladığım avukatlık stajım boyunca bu konuda kendimi geliştirebilme imkanı sunmaları sayesinde hazırlayabilmiş olmam nedeniyle kendilerine teşekkürü borç bilirim. Ayrıca miras hukukunu Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi’ndeki bir dönemlik dersimizde bana sevdiren Doç. Dr. Pınar ÇAĞLAYAN AKSOY Hocama da şükranlarımı iletiyorum.

¹ Rona SEROZAN/ Baki İlkay ENGİN, *Miras Hukuku*, Seçkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara, 2021, syf. 9

² Hukuk kelimesinin farklı anlamları için bkz Kemal GÖZLER, *Hukuka Giriş*, Ekin Yayınları, 12. Baskı, Bursa, 2015, syf 57.

C) Birinci Bölüm: Miras Hukukunun Temel Kavramları

Hukuk dilinde birçok sözcük veya ifade günlük konuşmada kullanıldığından farklı olarak kullanılmaktadır. Örneğin bir ebeveyn “seni mirasçılıktan çıkardım, artık evladım değilsin” diyerek çocuğunu miras hakkından mahrum bırakamaz veya benzer şekilde bir çocuğun “mirası reddettim artık ben babamın borçlarından sorumlu değilim” demesi yeterli değildir. “Mirasçılıktan çıkarma”, “mirastan yoksunluk” ve “mirasın reddi” mevzuatta özel olarak düzenlenmiş kavramlardır ve uygulanabilmeleri için bazı koşulların mevcut olması gerekir. Veraset ve intikal işlemleri sırasında ana hatlarıyla da olsa bilinmesi gereken kavramların başlıcaları aşağıda kısaca açıklanmıştır.³

1) Mirasbırakan (eski ifadeyle muris): Öldükten sonra malvarlığı mirasçılara intikal eden kişidir. Ölüm sadece insanlar için söz konusu olabildiğinden, mirasbırakan da sadece gerçek kişi olabilir.⁴

2) Mirasçı (eski ifadeyle varis): Mirasbırakandan malvarlığının intikal ettiği kişidir ve mirasbırakanın halefleridirler. Mirasçı olabilmek için mirasbırakan vefat ettiğinde yaşıyor olmak gerekir. Mirasçılar yasal (kanuni) veya atanmış (mansup) olmak üzere ikiye ayrılır. Mirasbırakanın bu yönde bir işlemi olmaksızın tereke üzerinde kanun gereği ve kendiliğinden hak sahibi olan kişiler yasal mirasçıdır. TMK madde 495 vd hükümlerinde düzenlendiği üzere yasal mirasçıların kimler olduğunu belirlemek açısından zümre sistemi geçerlidir. Öncelikle mirasbırakanın mirasçıları onun altsoyudur (eski ifadeyle füru). Çocuklar (ve dolayısıyla torunlar) eşit olarak mirasçılardır. (TMK madde 495) Evlatlık da evlat edinenin çocuğu gibi mirasçılık sıfatını kazanır. Mirasbırakanın altsoyu yoksa ana ve babası ona mirasçı olur. (TMK madde 496) Altsoyu, ana ve babası ve onların altsoyu bulunmayan mirasbırakanın mirasçıları, büyük ana ve büyük babalarıdır. (TMK madde 497) Mirasbırakandan önce ölen mirasçıların yerini halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır. Ayrıca sağ kalan eş varsa o da TMK madde 499 hükmündeki oranlar uyarınca mirasçı olur. Atanmış mirasçılar da aynı yasal mirasçılar gibi mirasbırakanın külli halefidirler fakat mirasçılık sıfatları kanundan değil mirasbırakanın düzenlediği vasiyetname veya miras sözleşmesinden kaynaklanır. Tüzel kişiler mirasbırakan olmadıkları halde mirasçı olabilirler.⁵ Mirasçı bırakmaksızın ölen kimsenin mirası Devlete geçer. (TMK madde 501)

3) Saklı Pay (eski ifadeyle mahfuz hisse): Saklı pay mirasbırakanın vasiyetname veya miras sözleşmesi yoluyla tasarruf etmesinin mümkün olmadığı miras payını ifade eder. Saklı paylı mirasçılar mirasbırakanın altsoyu, ana ve babası ve sağ kalan eşidir. (TMK madde 506) 2007 yılında yapılan değişiklikten bu yana kardeşler saklı paylı mirasçı değildirler. Saklı pay oranları şu şekildedir: altsoy için yasal miras payının yarısı; ana ve babadan her biri için yasal miras payının dörtte biri; sağ kalan eş için altsoy veya ana ve baba zümresiyle birlikte mirasçı olması hâlinde

³ Yeni TMK'nın 2002 yılında yürürlüğe girmiş olmasına rağmen uygulamada eski kavramlarla da karşılaşmak mümkün olduğundan, bazen yeni TMK'daki kavramlardan daha sık, kullanımı mevcut olan eski kavramlara da parantez içinde yer verilmiştir.

⁴ Mustafa DURAL/Turgut ÖZ, *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku*, Filiz Kitabevi, 13. Baskı, İstanbul, 2019, syf 5.

⁵ SEROZAN/ENGİN, syf 106.

yasal miras payının tamamı, diğer hâllerde yasal miras payının dörtte üçü. Saklı payı zedeleyen işlemlerin tenkisi istenebilir.

4) Tereke: Etimolojik olarak incelendiğinde tereke kelimesi “trk” asli harflerinden oluşur ve “bırakma”, “terk etme”, “bırakılmış olan şey”, “miras” anlamındadır.⁶ Miras hukuku anlamında tereke ölüm ile birlikte mirasbırakandan mirasçılara intikal eden malvarlığını ifade eder. Mirasbırakanın kişiliğine sıkı sıkıya bağlı, mirasbırakanın ölümü ile sona eren hukuki ilişkiler mirasçılara geçmez. Örneğin intifa hakkı, oturma hakkı, mirasbırakan hayattayken öne sürülmemiş manevi tazminat hakları terekede yer almazlar.⁷ Bu istisnai durumlar haricinde mirasbırakanın tüm malvarlığı (nakit para, banka hesapları, taşınır/taşınmaz mal, hisse senetleri, kripto paralar vs) terekede yer alır ve dolayısıyla mirasçılara intikal eder.

5) Külli Halefîyet: TMK madde 599/I külli halefîyet kavramını şu şekilde açıklamaktadır: *“Mirasçılar, mirasbırakanın ölümü ile mirası bir bütün olarak, kanun gereğince kazanırlar”*. Diğer bir deyişle, mirasbırakanın külli halefi olan mirasçılar herhangi bir işleme gerek kalmaksızın mirasbırakanın intikale elverişli malvarlığına külliyen halef olurlar. Her bir mirasçı, mirasbırakanın borçlarından şahsen ve müteselsilen sorumludur. Böylece mirasçılar, ölüm anı itibarıyla mirasbırakanın borçları da dâhil olmak üzere tüm malvarlığı üzerinde elbirliği mülkiyetine sahip olurlar.

6) Mirasçılık Belgesi (eski ifadeyle veraset ilamı): Mirasçılık belgesi, mirasbırakanın kimlik bilgilerini, ölüm tarihini içeren ve mirasçılarının kimlik bilgileri ile miras paylarını belirten resmi belgedir. TMK madde 598 uyarınca mirasçılık belgesi noterlik veya sulh hukuk mahkemesi (çok istisnai olarak kadastro mahkemesi) tarafından verilir. Aşağıda detaylı olarak açıklanacağı için bu aşamada mirasçılık belgesinin noterden alınmasının çok daha hızlı bir süreç olduğunu fakat bazı özel durumlarda mirasçılık belgesinin sulh hukuk mahkemesinden alınmasının zorunlu olduğunu belirtmekle yetinelim.

7) Elbirliği Mülkiyeti (eski ifadeyle iştirak halinde mülkiyet): TMK madde 640/II fıkrası gereğince mirasçılar tereke üzerinde elbirliği mülkiyetine sahiptir. Elbirliği mülkiyeti, maliklerin malvarlığı üzerinde belirli mülkiyet paylarının bulunmaması, maliklerin her türlü işlemi, kural olarak, birlikte yapması gerektiğini ifade eder.⁸ Mirasçılarının miras payları farklı olabilese de (örneğin altsoy ve sağ kalan eşin miras payları genellikle farklıdır) elbirliği mülkiyeti devam ettiği sürece tüm mirasçı tereke üzerinde bölünmez, yaygın bir mülkiyete sahiptir. Bu nedenle, kural olarak, mirasçılar tereke ile ilgili davaları birlikte açarlar ve açılan davalarda tüm mirasçılarının davalı olarak gösterilmesi gerekir.

8) Vasiyetname: Vasiyetname hemen herkesin duymuş olduğu ancak bazen tam hukuki karşılığı karıştırılan bir kavramdır. Ölüme bağlı tasarruf çeşitlerinden biri olan vasiyetname TMK madde

⁶ Bknz Nişanyan Sözlük, <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/tereke>, Erişim Tarihi: 05.09.2022

⁷ DURAL/ÖZ, syf. 8-9.

⁸ DURAL/ÖZ, syf. 452.

532 vd hükümlerinde düzenlenmiştir. Geçerli bir vasiyetname düzenleyebilmek için mirasbırakanın vasiyetname tarihinde on beş yaşını doldurmuş olması ve ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir. Sağlığında vasiyetname düzenleyen mirasbırakan, malvarlığına dâhil olan belirli malları (ev, araba, mücevher vs) belirli vasiyet alacaklısına/alacaklılarına bırakabileceği gibi tüm terekesi üzerinde miras payına göre hak sahibi olacak bir mirasçı da atayabilir. Resmi vasiyetname, el yazılı vasiyetname ve sözlü vasiyetname olmak üzere üç farklı vasiyetname türü vardır. Sözlü vasiyetname yakın ölüm tehlikesi, ulaşımın kesilmesi, hastalık, savaş gibi olağanüstü durumlarda söz konusu olduğu için uygulamada karşılaşılan vasiyetnameler genellikle ya resmi ya da el yazılı vasiyetnamelerdir. Resmi vasiyetnameler sulh hukuk mahkemesi önünde de düzenlenebilse de bu işlem için çoğunlukla noterlikler tercih edilmektedir. Resmi vasiyetname için TMK'da öngörülmüş önemli şekil şartları vardır.⁹ El yazılı vasiyetnamenin de geçerli olması için vasiyetnamenin yapıldığı yıl, ay ve gün gösterilerek başından sonuna kadar mirasbırakanın el yazısıyla yazılmış ve imzalanmış olması zorunludur.

9) Mirasçılıktan Çıkarma (eski ifadeyle mirastan ıskat): Bu bölümün girişinde de bahsetmiş olduğumuz üzere mirasçılıktan çıkarma belirli koşulları olan ve sadece mirasbırakanın “seni mirasçılıktan çıkarıyorum” demesi ile uygulama alanı bulan bir hukuki müessese değildir. TMK madde 510 hükmünde mirasbırakanın mirasçılıktan çıkarma yoluna gidebilmesi için gerekli olan koşullar sayılmıştır. Söz konusu maddeye göre bu koşullar şöyledir: “1. Mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın yakınlarından birine karşı ağır bir suç işlemişse, 2. Mirasçı, mirasbırakana veya mirasbırakanın ailesi üyelerine karşı aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmemişse”. Bu koşullardan biri veya ikisi birden gerçekleşmişse ölüme bağlı bir tasarrufla (vasiyetname veya miras sözleşmesi) bu fiili işleyen mirasçısını mirasçılıktan çıkarabilir. Mirasçılıktan çıkarma durumunda mirasçılıktan çıkarılan mirasçının miras payı varsa kendi altsoyuna intikal edecektir. Ayrıca hakkında borç ödemededen aciz belgesi olan altsoy mirasçı saklı payının yarısı için mirasçılıktan çıkarılabilir (bknz TMK madde 513).

10) Mirastan Yoksunluk (eski ifadeyle mirastan mahrumiyet): Mirastan yoksunluk, mirastan çıkarmaya göre daha da ağır fiillerin mirasçı tarafından işlenmesi sonucunda gerçekleşir. TMK madde 578 hükmünde sayılan koşullar şöyledir: “1. Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak öldüren veya öldürmeye teşebbüs edenler, 2. Mirasbırakanı kasten ve hukuka aykırı olarak sürekli şekilde ölüme bağlı tasarruf yapamayacak duruma getirenler, 3. Mirasbırakanın ölüme bağlı bir tasarruf yapmasını veya böyle bir tasarruftan dönmesini aldatma, zorlama veya korkutma yoluyla sağlayanlar ve engelleyenler, 4. Mirasbırakanın artık yeniden yapamayacağı bir durumda ve zamanda ölüme bağlı bir tasarrufu kasten ve hukuka aykırı olarak ortadan kaldıranlar veya bozanlar.” Mirasbırakan, bu fiillerden birini veya birkaçını işleyen mirasçıyı affetmediği sürece o mirasçı mirastan yoksun olur. Mirastan çıkarma ile yoksunluk mirasbırakanın bir tasarrufunun

⁹ Bu şekil şartlarını şöyle özetlemek mümkündür: Yetkili resmi memurun vasiyetnameyi hazırlaması, mirasbırakanın vasiyetnameyi imzalaması, mirasbırakanın vasiyetnameyi okuduğunu, bunun son arzularını içerdiğini memurun huzurunda iki tanığa beyan etmesi, tanıkların bu beyanın önlerinde yapıldığını ve mirasbırakanı tasarrufa ehil gördüklerini vasiyetnameye yazarak imzalamaları (mirasbırakanın okur yazar olmaması durumunda bazı özel şartlar vardır). TMK madde 536 düzenlemeye katılma yasaklarını düzenlemektedir.

mevcut olması bakımından ayrılrsa da yalnızca o mirasçının miras hakkını alamaması ve fakat o mirasçının varsa altsoylarının miras payına hak kazanması noktasında örtüşürler.

11) Miras Sözleşmesi: Tam fiil ehliyetine sahip (ayrıt etme gücüne sahip, ergin, kısıtlı olmayan) kişiler, ölüme bağlı tasarrufların ikinci türünü teşkil eden (diğer ölüme bağlı tasarruf türü vasiyetnamedir) miras sözleşmesine taraf olabilirler. (TMK madde 503) Mirasbırakan miras sözleşmesi ile miras payını veya belirli bir malını miras sözleşmesinin diğer tarafına (veya üçüncü bir kişiye) bırakma yükümlülüğü altına girebileceği gibi (olumlu miras sözleşmesi); bir mirasçıyla yapılan miras sözleşmesi sonucunda o mirasçının miras hakkını kaybetmesi sonucu da kararlaştırılabilir (mirastan feragat sözleşmesi).

12) Mirasın Reddi: Mirasbırakanın mirasının kendisine intikal etmesini istemeyen mirasçı mirası reddedebilir. Mirasın reddinin kayıtsız ve şartsız yapılması gerekir. (TMK madde 609) Diğer bir ifadeyle, mirasçı mirasın bir kısmını reddedip bir kısmını kabul edemez veya reddi bir şarta bağlayamaz. Mirasın reddi, mirasın gerçek (hakiki) reddi veya mirasın hükmen reddi şeklinde gerçekleşebilir. Gerçek ret mirasçılık sıfatının öğrenilmesinden (kural olarak ölümün öğrenilmesi) itibaren üç ay içinde sulh hukuk mahkemesine başvurularak yapılır. Hükmen ret ise ölümü tarihinde mirasbırakanın ödemedi aczi açıkça belli veya resmen tespit edilmesi durumunda mümkün olur. Kanunda hükmen ret için hangi mahkemeye başvurulacağı açıklanmamışsa da bu husus Yargıtay içtihadı ile düzenlenmiştir. Yargıtay 14. Hukuk Dairesi E. 2017/5912 K. 2021/1810 sayılı ve 16.03.2021 tarihli kararında 23.12.1942 gün ve 24/29 Sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı'na atıf yaparak "*HMK'nun yürürlüğe girmesinden sonra açılacak terekenin borca batık olduğunun tespitine ilişkin davalarda davanın değerine bakılmaksızın asliye hukuk mahkemesi görevlidir*" şeklinde içtihat etmiştir.

13) Veraset ve İntikal Vergisi: Anayasamızın madde 73 hükmü uyarınca vergi yükümlülüklerinin yalnızca kanunla getirilebilmesi kuralına uygun olarak veraset ve intikal vergisi, VİVK uyarınca mükelleflerden tahsil edilmektedir. Mezkûr kanunda bağışlamalar da dâhil her türlü ivazsız (karşılıksız) intikal düzenlenmiş olsa da işbu çalışmamızda yalnızca mirasın intikalinden doğan veraset ve intikal vergisi ele alınacaktır. VİVK madde 4 hükmünde verginin istisna tutarları düzenlenmiştir. VİVK madde 6 uyarınca veraset ve intikal vergisiyle ilgili işlemlerde müteveffanın yerleşim yerindeki vergi dairesi yetkilidir. Vergi oranları VİVK madde 16 hükmünde düzenlenmiştir. Veraset ve intikal vergisi beyannamesinin doldurulması ve veraset ve intikal vergi dairesindeki diğer işlemler aşağıdaki bölümde detaylı olarak açıklanmış ve dikkat edilmesi gereken önemli noktalar ele alınmıştır.

C) İkinci Bölüm: Veraset İntikal İşlemlerinin Yapılması ve Karşılaşılabilecek Problemlerin Giderilmesi İçin Tavsiyeler

Önceki bölümde veraset ve intikal işlemleri sırasında karşılaşılabilecek kavramların tanımları yapıldıktan sonra bu bölümde bu vefat ile başlayan ve terekenin içinde yer alan malvarlığının paylaşılması ile noktalanın hukuki süreç açıklanmıştır. Bir yakını kaybeden kişinin resmi makamlar nezdinde yapması gereken işlemler sırasıyla incelenmiş olup ayrı ayrı ele alınmıştır. Tüm bu süreç boyunca ilgililerin dikkat etmesi gereken birçok nokta bulunmaktadır. Her ne kadar bu bölümde okuyuculara fayda sağlayabilecek tavsiyeler sunulmuş olsa da her durumun kendine has özellikleri olduğu unutulmamalı ve tavsiyelerimizin sizin durumunuz için bire bir geçerli olduğu algısına düşülmemelidir.

1) Mirasçılık Belgesi (Eski Adıyla Veraset İlamı) Nasıl Alınır?

Mirasçılık belgesi, mirasçılarn veraset ve intikal işlemleri sırasında temin etmesi gereken en önemli belgelerden birisidir ve aynı zamanda sürecin başında temin edilmelidir.¹⁰ Mirasçılık belgesi, mirasbırakanın mirasçılarn, miras payları, vefat tarihi gibi tüm veraset işlemleri sırasında önem taşıyacak bilgileri içermektedir. Uygulamada çoğunlukla “veraset ilamı” ifadesi tercih edilse de yürürlükte olan TMK’da kullanılan kavram “mirasçılık belgesi” olduğu için biz de mevzuatta geçerli kavramı kullanacağız. TMK madde 598/I fıkrası şu şekildedir: “*Başvurusu üzerine yasal mirasçı oldukları belirlenenlere, sulh mahkemesince veya noterlikçe mirasçılık sıfatlarını gösteren bir belge verilir.*” Noterlikten mirasçılık belgesinin temini çok daha kısa bir işlem olduğu için sulh hukuk mahkemelerinden fazla olarak seçilse de bazı durumlarda noterliklerde bu işlemi yapmak mümkün olmamaktadır. Aşağıda noterlik ve sulh hukuk mahkemelerinde mirasçılık belgesi temini süreçleri sırasıyla açıklanmıştır.

Bahsedildiği üzere mirasçılık belgelerinin büyük çoğunluğu noterliklerden alınmaktadır. Aşağıdaki koşullar mevcut değilse en yakın noterliğe gidilerek, çok yüksek olmayan harçlarla, noterlikteki sıra yoğunluğuna göre değişmekle birlikte yaklaşık yarım saat içerisinde bu belge alınabilmektedir. Diğer noterlik işlemlerinden farklı olarak mirasçılık belgesi bizzat noter tarafından hazırlanmakta, noter katipleri bu işlemi kendileri tamamlayamamaktadırlar. Noterlikten mirasçılık belgesi alınmasına ilişkin usuller 1512 sayılı Noterlik Kanunu madde 71/A, 71/B ve 71/C hükümlerinde düzenlenmiştir. Bu hükümler uyarınca “*Mirasçılık belgesi verilmesinin yargılamayı gerektirmesi, nüfus kayıtlarının mirasçılık belgesi verilmesi konusunda yeterli olmaması veya mirasçılık belgesinin yabancılar tarafından talep edilmesi durumunda, mirasçılık belgesi noterler tarafından verilemez.*” Türkiye Noterler Birliği, mirasçılık belgesinin temini için sulh hukuk mahkemesine başvurulması gereken durumları şöyle sıralamaktadır:¹¹

¹⁰ Her ne kadar nüfus kayıtlarında gerekli açıklama bulunsa da mirasçılık belgesinin alınmasından önce genellikle vefatın gerçekleştiği hastane tarafından düzenlenen ölüm belgesini de almakta fayda vardır.

¹¹ Türkiye Noterler Birliği, Mirasçılık Belgesi <https://portal.tnb.org.tr/Sayfalar/MirasçılıkHiz.aspx> Erişim Tarihi: 05.09.2022

- Mirasbırakan ile mirasçılık belgesi talep eden kişinin; soybağının tespit edilememesi, soybağının olması ancak yasal mirasçısı olmaması
- Mirasbırakan kişinin; vasiyetnamesi bulunması, 04.04.1926 tarihinden önce vefat etmiş olması, 23.11.1990 tarihinden önce vefat etmiş ve eşinin sağ olması
- Mirasbırakan kişinin ya da mirasçılardan herhangi birinin, mirasçılardan herhangi biri ile aynı gün vefat etmiş olması, 'gaip' olması, evlatlık olması, vatandaşlıktan çıkarılmış ya da birden çok vatandaşlığa sahip olması

Yukarıdaki koşullardan herhangi biri mevcutsa mirasçılar mirasçılardan sulh hukuk mahkemesine başvurması lazım gelecektir. Talep edenin yabancı olması da belgenin noterlikten verilmesini engellemektedir.¹² Bu durumlar mevcut değilse mirasçılardan her biri (veya mirasçının bu hususta yetkilendirilmiş temsilcisi) noterlikten mirasçılık belgesini gerekli masrafları ödeyerek alabileceklerdir. Bu işlemler sırasında dikkat edilmesinde fayda gördüğümüz birkaç husus aşağıda incelenmiştir:

(1) Genellikle birden çok mirasçı olduğu için teker teker noterliğe gitmek yerine bir mirasçının noterliğe gitmesi kararlaştırıldıysa en az mirasçı sayısı kadar mirasçılık belgesinin noterlikten alınmasında fayda vardır. Böylece diğer mirasçılardan vergi dairesi, tapu, banka vs kurumlara gittikleri zaman lazım olacak mirasçılık belgesi ellerinde bulunacaktır. Çok sayıda makam mirasçılık belgesinin fotokopisini kabul etmemekte, noterin ıslak mührünü belge üzerinde görmek istemektedir.

(2) Noterliklerde mesai saatleri boyunca kâtipler olsa da noterler izinli veya makam dışında olabilmektedirler. Noterin bizzat bu işlemi yapması gerektiğinden gitmeden önce arayıp noterin yerinde olup olmadığını teyit etmekte fayda vardır. Noterliklerin telefon numaraları internette yer almaktadır.

(3) Bazı durumlarda noterler Türkiye Noterler Birliği'nin bir yazısına dayanarak vekâleten yapılan işlemlerde avukat stajyerlerine mirasçılık belgesi verilmesine karşı çıkmaktadırlar. 1136 sayılı Avukatlık Kanunu madde 23/II fıkrası gereğince avukatın "idari makamlardaki" işlerini yapmak stajyerin bir ödevidir. Bu hüküm karşısında Türkiye Noterler Birliği'nin bu yazısı geçersiz olsa da gecikme yaşanmaması için vekâletnamede yetkili kılınmış avukatın bizzat noterliğe gitmesinde fayda vardır.

(4) Vergi dairesindeki işlemlerde yaşanan gecikmeler bazı vergi cezaları ile sonuçlanabilmektedir. O sebeple vergi dairesindeki işlemlerde kullanılacak mirasçılık belgesinin ivedilikle alınması bu tür vergi cezalarının ortaya çıkma ihtimalini azaltacaktır.

Mirasçılık belgesini sulh hukuk mahkemelerinden alınmasını gerektiren durumların başında mirasçılık belgesinin yabancılar tarafından talep edilmesi gelmektedir. Günümüzde Türk vatandaşı birçok mirasbırakanın yabancı uyruklara sahip mirasçıları olduğu bir gerçektir. Noterlikler bazı durumlarda Noterlik Kanunu'nu katı yorumlayarak nüfus kayıtlarında gözüken, Türk vatandaşı olan ve fakat uzun yıllardır yurtdışında ikamet eden mirasçılara da mirasçılık belgesini vermemektedir. Tüm bu durumlar ve yukarıda sayılı durumlarda sulh hukuk mahkemesi görevli olacaktır. Mirasla ilgili işlemlerde HMK madde 11 gereği kural olarak mirasbırakanın son yerleşim yeri mahkemesi yetkili olsa da mirasçılık belgesinin verilmesi davalarında mirasçılardan her birinin

¹² DURAL/ÖZ, syf 400.

oturduğu yer mahkemesi de yetkilidir. Oturduğu yer ifadesinden anlaşılması gereken mirasçılardan birinin tesadüfen bulunduğu yer mahkemesi değil, yerleşim yerinin bulunduğu veya yerleşme niyeti olmaksızın uzun süredir oturduğu yer anlaşılmalıdır.¹³ Mirasçılardan her biri yetkili sulh hukuk mahkemesine bir dilekçe ile başvurarak “mirasçılık belgesi talepli” davayı açabileceklerdir.

Mirasçılık belgesi talepli dava HMK madde 382 uyarınca bir çekişmesiz yargı işidir. Çekişmesiz yargı işlerinin dava olup olmadığına ilişkin doktrindeki tartışmalar bu çalışma kapsamında olmadığı için yalnızca uygulamada mirasçılık belgesi talebinin bir dava olarak açılıp sürdürüldüğünü belirtmek yeterlidir.¹⁴ Yabancılık unsurunun olmadığı ve mirasçılardan tamamının nüfus kayıtlarında görüldüğü durumlarda işlemler göreceli olarak hızlı ve genellikle duruşma yapılmaksızın tamamlanmaktadır. Bu işlemler sırasında dikkat edilmesi gerekenlerin başında; yetkisiz mahkemede dava açılmaması ve dava dilekçesinde tüm mirasçılardan ve mirasbırakanın bilgilerinin (adres, TC kimlik no vs) doğru yazılması gelmektedir.

Yabancılık unsuru olan mirasçılık belgesi istemli davalarda ise gerekli belgelerin dava açılmadan önce temini sürecin uzamaması için kritik önemdedir. Davanın açılmasından önce temin edilmesinde fayda olan belgeler şu şekildedir: mirasçının vatandaşı olduğu/ikamet ettiği yabancı ülke mahkemesinden alınan mirasçılık belgesi, tüm mirasçılardan doğdukları ülkeden alınan doğum belgeleri, ölümün gerçekleştiği ülkeden alınan ölüm belgesi, varsa evliliğin gerçekleştiği ülkeden alınan evlilik belgesi, temini mümkünse yabancı nüfus kayıtları, varsa vasiyetname. Yabancı ülkelerin resmi makamlarından alınan tüm belgelerin 1961 tarihli Yabancı Resmi Belgelerin Tasdiki Mecburiyetinin Kaldırılması Sözleşmesi uyarınca apostilli olarak hazırlanması gerekmektedir. Sonrasında ise yeminli tercüme ile Türkçe'ye çevrilmesi ve Türkiye'deki bir noterlik tarafından tasdik edilmesi lazım gelmektedir. Tüm bu işlemlerden sonra dava dilekçesinin ekine bu belgeler eklenerek mirasçılık belgesi istemli dava açılacaktır. Okumakta olduğunuz çalışmamız kapsamında ele alınan tüm davalar için söz konusu olduğu üzere burada açıklanan hususlar da genel bilgilendirme niteliğinde olup dava açılış ve diğer hukuki işlemler için alanda uzman bir avukat yardımına başvurulması karşılaşılabilecek sorunların önüne geçecektir.

Yukarıda yapılan açıklamalar yasal mirasçılardan mirasçılık belgesini alması açısından yapılmıştır. Atanmış mirasçılar ve vasiyet alacaklıları açısından ise bir itiraz süresi düzenlenmiştir.¹⁵ TMK madde 598/II fıkrası şöyledir: “*Mirasçı atamaya veya vasiyete ilişkin ölüme bağlı tasarrufa mirasçılar veya başka vasiyet alacaklıları tarafından kendilerine bildirilmesinden başlayarak bir ay içinde itiraz edilmedikçe, lehine tasarrufta bulunulan kimseye, sulh mahkemesince atanmış*

¹³ SEROZAN/ENGİN, syf 444.

¹⁴ Çekişmesiz yargı işlerinin niteliği hakkındaki detaylı açıklamalar için bkz. Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI, *Medeni Usul Hukuku*, Yetkin Yayınları, 5. Baskı, Ankara, 2019, syf. 737 vd.

¹⁵ Burada vasiyetnamenin açılmasına ve ilgililere tebligata kısaca değinmekte fayda vardır. Zira bazen atanmış mirasçılar ve vasiyet alacaklıları vasiyetnamenin açılması ile mirastan haberdar olurlar. Resmi vasiyetnamede memur tarafından iletilme, el yazılı vasiyetnamede vasiyetnameyi elinde bulunduranın mahkemeye ulaştırması, sözlü vasiyetnamede de tanıkların mahkemeye bildirimde bulunması yoluyla vasiyetname sulh hukuk hakimine ulaşır. TMK madde 596 uyarınca vasiyetname açılmadan önce atanmış mirasçılar ve vasiyet alacaklıları da dahil tüm ilgilere TMK madde 597 gereğince giderler terekeye ait olmak üzere tebligat yapılır. Sonrasında belirlenen tarihte vasiyetname mahkeme önünde hazır bulunan ilgilere okunur.

mirasçı veya vasiyet alacaklısı olduğunu gösteren bir belge verilir.” Maddeden de görüldüğü üzere atanmış mirasçılara ve vasiyet alacaklılarına bu haklarına ilişkin belge yalnızca sulh hukuk mahkemesince verilebilecek olup diğer mirasçılar veya vasiyet alacaklıları kendilerine bildirilmesinden itibaren bir ay içinde itiraz ederek bu belgenin verilmesini engelleyebilirler. İtiraz durumunda hakkını almak isteyen atanmış mirasçının TMK madde 637 uyarınca istihkak davası açması gerekecektir.¹⁶

Çok sınırlı bir uygulaması olsa da kısaca belirtmek gerekir ki, 3402 sayılı Kadastro Kanunu madde 25 uyarınca kadastroyla ilgili uyuşmazlıklarda kadastro mahkemesi de mirasçılık belgesi verme yetkisine sahiptir.

2) Vergi Dairesi’ndeki İşlemler

Mirasçılık belgesinin alınmasından sonra mirasçıların yapması gereken veraset ve intikal vergisine yönelik işlemlerin tamamlanması için vergi dairesine başvurulmasıdır. VİVK madde 6/a uyarınca veraset ve intikal vergisi mirasbırakanın yerleşim yeri vergi dairesi tarafından tahsil edilecektir. Yerleşim yeri, TMK madde 19 kapsamında teknik bir hukuki kavram olsa da uygulamada yalnızca mirasbırakanın nüfusta ikametgahının kayıtlı olduğu yere bakılmakta ve bu şekilde işlem yapılmaktadır. Bilindiği üzere vergi daireleri ilçelerde de teşkilatlanmış olduğundan mirasbırakanın nüfusa kayıtlı olduğu ilçenin hangi vergi dairesinin yetki alanında olduğuna dikkat edilmelidir. Ayrıca belirtmek gerekir ki, İstanbul ve Ankara’da ihtisaslaşmış veraset ve intikal (harçlar) vergi daireleri bulunmaktadır ve bu vergi daireleri yetki alanlarındaki ilçelerde veraset ve intikal vergisine ilişkin işlemleri yapmaktadırlar. Mirasçıları bu vergi dairelerinin yetkilerine ilişkin mesele ile derinlemesine uğraşmaktan kurtaran önemli bir imkan veraset ve intikal işlemleri için vergi daireleri arasında evrak gönderiminin mümkün olmasıdır. Başvurulan vergi dairesi ilgili evrakı yetkili vergi dairesine elektronik olarak göndermektedir. Bu gönderme işlemi gecikmelere sebep olabilse de mirasçıları başka şehir/ilçedeki vergi dairesine gitme zahmetinden kurtarmaktadır. Vergi dairesine gidilirken internet üzerinden randevu alınması ve randevu saatinde vergi dairesinde olunması gerekmektedir.

Peki yetkili vergi dairesine (veya yetkisiz vergi dairesinin aracılığıyla) yapılan başvuruda hangi evrakların sunulması gereklidir? Buradaki en önemli belge veraset ve intikal vergisi beyannamesidir. Bu beyanname VİVK madde 7 vd hükümlerinde düzenlenmiştir. Beyannamede mirasbırakan ile ilgili bilgiler, mirasçılar ile ilgili bilgiler, intikal eden malvarlığına ilişkin bilgiler doldurulmalıdır. Beyannamenin matbu örneği vergi dairelerinin internet sitesinden temin edilebilmektedir. Beyanname doldurulurken dikkat edilmesini tavsiye ettiğimiz noktalar şöyledir: (1) Beyanname vekâleten dolduruluyorsa vekilin “veraset beyannamesi imza ve tanzime yetkilidir” yetkisini haiz olması gereklidir. (2) Sonradan başka beyannameler verilmemesi için tüm malvarlığı arka taraftaki bölüme detaylara (banka hesap numarası, taşınmaz ada/pafta no vs) dikkat edilerek yazılmalıdır. (3) Döviz cinsinden değerler vefat tarihindeki kura göre yazılmalıdır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın internet sitesinden vefat tarihindeki alış kuru döviz/TL

¹⁶ SEROZAN/ENGİN, syf. 480.

değerlerine bakılmalıdır. (3) Araçların rayiç bedeline model, yıl bilgisi ile Türkiye Sigorta Birliği'nin internet sitesinden bakılabilmektedir. Vergi dairesi istisna oranının üstüne çıkıldığı durumlarda Takdir Komisyonu'ndan görüş sorabilmekte, gecikmeler yaşanabilmektedir. (4) Türkiye'de gerçekleşen ölümlerde, mirasçılar da Türkiye'de ise beyannamenin vefat tarihinden itibaren dört ay içinde verilmesi gerekmektedir. Vefatın Türkiye veya yurt dışında gerçekleşmesi, mirasçıların Türkiye veya yurt dışında bulunmaları durumlarına göre beyanname verme süresi vefat tarihinden itibaren sekiz aya kadar uzamaktadır. (bknz VİVK madde 9) Bu süreler geçilirse vergi cezaları uygulanmaktadır.

Beyanname haricinde vergi dairesine sunulacak belgeler şöyledir: Mirasçılık belgesinin aslı, varsa taşınmazlar için belediyeden alınan rayiç bedel belgesi, varsa bankadaki değerler için bankadan alınacak belge, varsa araç veya silaha ait ruhsat fotokopisi, varsa şirketin bilançosu ve gelir tablosu. Bu belgeler için dikkat edilmesi gereken noktalar şöyledir:

(1) Taşınmazın bulunduğu ilçe belediyesinden alınacak rayiç bedel belgesi hakkında belediyelerin uygulamaları değişiklik gösterebilmektedir. Taşınmazın hangi ilçe belediyesinde bulunduğu tespit edildikten sonra o belediyenin emlak (veya varsa veraset işlemleri) servisi ile görüşülerek sürecin öğrenilmesi faydalı olacaktır. Örneğin bazı belediyeler mirasçılara kolaylık sağlayarak posta yoluyla rayiç bedel belgesini göndermektedirler. Şu husus önemlidir ki, rayiç bedel belgesinin alınabilmesi için emlak vergisinin ödenmesi gereklidir. Değeri yüksek taşınmazlarda emlak vergisi önemli meblağlara tekabül edebileceği için mirasçıların bu konuda bilgi sahibi olması önemlidir.

(2) Bankalardan alınacak belgenin temini süresince yaşanan işlemler de bankadan bankaya değişebilmektedir. Özellikle devlet bankaları ve özel bankalar arasında önemli farklılıklar mevcuttur. Devlet bankaları veraset ve intikal vergisini mirasbırakanın hesabındaki paradan mahsup etmek gibi çok önemli bir hizmeti sunabilmektedirler. Hesabın bulunduğu şubeye gitme zorunluluğunun olup olmaması da bankadan bankaya değişen bir husustur. Bunların tamamının baştan teyit edilmesi sürecin hızlı ilerlemesi için kritik önemdedir.

Beyanname ve yukarıda sayılı belgelerden gerekli olanların sunulmasından sonra vergi dairesi ödenmesi gereken vergi oranını mükelleflere (mirasçılara) bildirmektedir (yetkisiz vergi dairesine başvurulduysa belgeler yetkili daireye gönderilmekte, sonrasında telefon ile iletişime geçilmektedir). VİVK madde 19 hükmünde veraset ve intikal vergisinin taksitle nasıl ödeneceği ayrıntılı olarak düzenlenmiş olsa da uygulamada vergi dairesinin bildirdiği verginin tamamı bir kerede vergi dairesi veznesine ödenmekte ve bu meblağın tam olarak ödenmesinin ardından ilişik kesme (uygulamadaki adıyla vergi borcu yoktur) yazısı alınmaktadır. Alınan bu yazı tapu, banka ve noterliklerdeki tesciller için kullanılmaktadır.

Veraset ve intikal vergisinin önemli istisna tutarları mevcuttur. VİVK madde 4 uyarınca evlatlıklar dâhil, fûruğ ve eşten her birine isabet eden miras paylarında 455.635 TL (fûruğ bulunmaması halinde eşe isabet eden miras hissesinde 911.830 TL) veraset ve intikal vergisinden muaftır. Kalan kısım ise kademeli bir vergilendirme rejimine tabidir. Veraset ve intikal vergisinin oranları VİVK madde 16 hükmünde düzenlenmiş olup bu oranlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur (tüm bu meblağlar yıldan yıla değişiklik göstermektedir):

Matrah	Verginin Oranı (%)	
	Veraset Yoluyla İntikallerde	İvazsız İntikallerde
İlk 500.000 TL için	1	10
Sonra gelen 1.200.000 TL için	3	15
Sonra gelen 2.500.000 TL için	5	20
Sonra gelen 4.900.000 TL için	7	25
Matrahın 9.100.000 TL'yi aşan bölümü için	10	30

3) Tapu, Banka ve Noterlikteki İşlemler

Mirasçılık belgesinin temini, veraset ve intikal vergisine ilişkin işlemlerin tamamlanmasının ardından intikal işlemlerinin son halkası mirasbırakan adına tescilli olan malvarlığının mirasçılar adına tescilidir. Uygulaması en sık olan taşınmazlar, bankadaki hesaplar ve araçların intikaline ilişkin incelemelerimiz aşağıda yer almaktadır.

Taşınmaz intikallerine ilişkin işlemlerde “Webtapu” sistemi büyük kolaylık sağlamaktadır. Bu sistemden randevu alınarak mirasçılar (veya satış için açık olarak yetkilendirilen vekilleri) tapu müdürlüğüne giderek tescil yaptırmaktadırlar. İstenen belgeler (mirasçılık belgesi, ilişik kesme yazısı, sigorta belgesi vs.) Webtapu’da yer almaktadır. Fazla harç ödenerek taşınmazın kayıtlı olduğu tapu müdürlüğü haricindeki bir tapu müdürlüğünde bu işlemin yapılması mümkündür.¹⁷

Bankadaki paraların intikali sırasında en önem taşıyan nokta bankanın hesabın kayıtlı olduğu şube dışındaki şubelerde işlem yapılmasına izin verip vermediğidir. Birçok banka bu kolaylığı sağlasa da bu kolaylık sağlanmazsa farklı illerdeki banka şubelerine birkaç kez gidilmesi gerekecektir. İstenen diğer belgelerin yanı sıra vergi dairesinden alınan ilişik kesme belgesinin de ibrazı bankalarca istenmektedir. Bankalar, para aktarılırken o şubede mirasçılar adına hesap açılarak paranın orada tutulması, paranın mirasçıların hesaplarına aktarılması gibi seçenekler sunmaktadırlar.

Arabaların intikali için noterliklere gidilerek intikal işlemi yapılmalıdır. Tek bir mirasçıya intikal yapılması durumunda ayrıca feragat belgesi alınmaktadır. Sigorta bedeli, diğer vergilerin (MTV, ÖTV) tamamlanmış olması intikal işlemi için gereklidir. Bu belgelerin yanı sıra aracın ruhsatnamesi, mirasçılık belgesi, ilişik kesme yazısı ile birlikte noterde mirasçılar üzerine (veya feragatname varsa tek mirasçı üzerine) tescil gerçekleştirilecektir.

¹⁷ Webtapu kullanımı hakkında detaylı bilgi için Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü’nün hazırlamış olduğu kullanım kılavuzuna bakabilirsiniz: https://www.tkgm.gov.tr/sites/default/files/2020-11/vatandas_portali_kullanim_kilavuzu.pdf

D) Üçüncü Bölüm: Sonuç

Görüldüğü üzere miras hukukunun teknik kavramlarını içinde çokça barındıran veraset ve intikal işlemleri, hukuk eğitimi almamış kişiler açısından miras hukukunun görünen yüzüdür. Bu işlemler sırasında birçok resmi kurum (noterlik, mahkeme, vergi dairesi, tapu vs) ile muhatap olunmakta ve çok sayıda belge temin edilmesi gerekmektedir. Mirasçılık belgesinin noterlikten, sulh hukuk mahkemesinden veya istisnai olarak kadastro mahkemesinden temini ile başlayan süreç terekede yer alan malvarlığı değerlerinin mirasçılara intikali ile son bulmaktadır. Veraset ve intikal vergisi beyannamesinin ilgili vergi dairesine verilmesi ve verginin ödenmesi de bazen zahmetli bir işlem olabilmektedir. Vergi ödendikten sonra ilişik kesme yazısı ile tapu, noterlik ve bankalarda malvarlığı değerlerinin mirasbırakandan mirasçılara geçişi sağlanmaktadır. Uygulamadaki problemler veya hatalı işlemler sonucunda bazen intikal süreci oldukça uzamakta ve mağduriyetler ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmamız ile uygulamada karşılaştığımız bazı sorunlar ve bu sorunları aşmak için tavsiyeler okuyucularımız ile paylaşılmıştır. Umarız ki, bu çalışmamız okuyuculara faydalı olmuştur ve uygulamadaki sorunların aşılmasına bir nebze olsun katkı sağlanabilmiştir.

Kaynakça

Kemal GÖZLER, *Hukuka Giriş*, Ekin Yayınları, 12. Baskı, Bursa, 2015.

Mustafa DURAL/Turgut ÖZ, *Türk Özel Hukuku Cilt IV Miras Hukuku*, Filiz Kitabevi, 13. Baskı, İstanbul, 2019.

Nişanyan Sözlük, <https://www.nisanyansozluk.com/kelime/tereke>, Erişim Tarihi: 05.09.2022.

Ramazan ARSLAN, Ejder YILMAZ, Sema TAŞPINAR AYVAZ, Emel HANAĞASI, *Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları*, 5. Baskı, Ankara, 2019.

Rona SEROZAN/ Baki İlkay ENGİN, *Miras Hukuku*, Seçkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara 2021.

Türkiye Noterler Birliği, Mirasçılık Belgesi <https://portal.tnb.org.tr/Sayfalar/MirascilikHiz.aspx>
Erişim Tarihi: 05.09.2022.